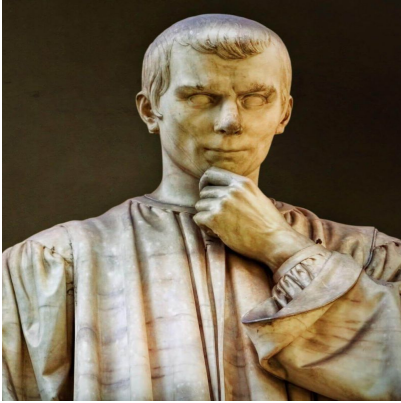

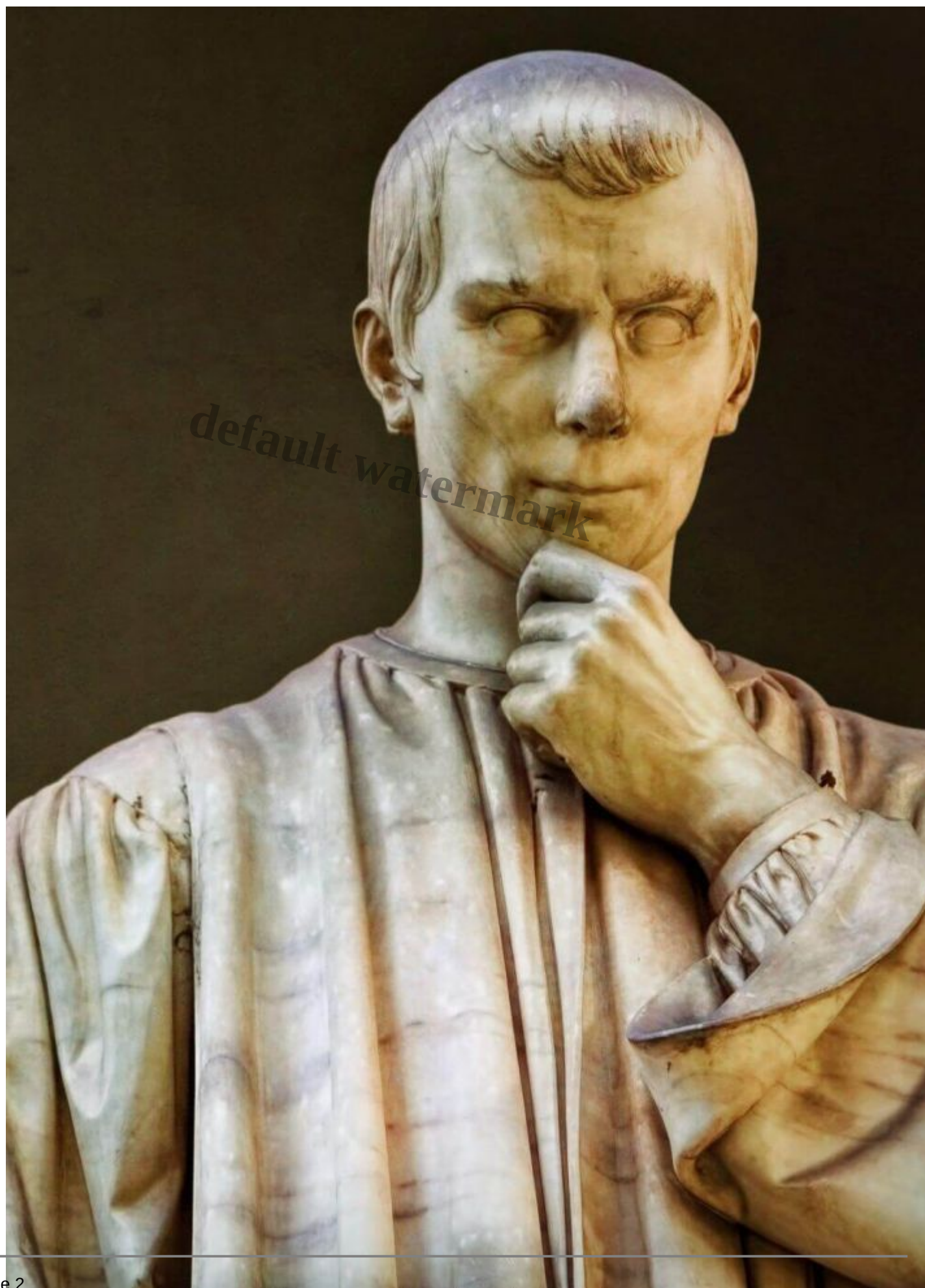
Machiavelli over oorlog

Beschrijving

De ellende in Oekraïne en het Midden Oosten doet me denken aan een uitspraak van Machiavelli:

“Oorlogen beginnen wanneer je wilt, maar eindigen niet wanneer je dat wilt.”

Niccolò Machiavelli (1469–1527), de Florentijnse staatsman en schrijver, stond bekend om zijn scherpe observaties over macht en politiek. Zijn uitspraak *“Oorlogen beginnen wanneer je wilt, maar eindigen niet wanneer je dat wilt.”* is meer dan een aforisme: het is een kernachtige analyse van de onvoorspelbaarheid en het zelfversterkende karakter van gewapende conflicten.

De essentie van de uitspraak

Oorlogen lijken op een zekere manier *“maakbaar”* aan het begin:

- Een leider kan op een **gekozen moment** troepen mobiliseren, grenzen overschrijden of een aanval lanceren.
- De **reden of aanleiding** kan zorgvuldig worden gepland: territoriale expansie, bescherming van belangen, vergelding.

Maar zodra het conflict op gang komt, **ontglipt het de controle van de initiator**. Onvoorziene factoren *“zoals internationale reacties, veranderende allianties, economische schade, en het moreel van de bevolking en/of troepen”* gaan het verloop en de duur van de oorlog bepalen.

Historische voorbeelden

a) De Eerste Wereldoorlog (1914–1918)

Europa gleed in de oorlog na de moord op aartshertog *Franz Ferdinand*. Wat begon als een beperkte wraak-actie van *Oostenrijk-Hongarije* tegen *Servië*, onttaardt door allianties en mobilisatie in een wereldoorlog die vier jaar duurde en miljoenen doden kostte. Geen van de betrokken regeringen had voorzien dat de loopgravenoorlog zo lang zou voortslepen.

b) De Vietnamoorlog (1955–1975)

De VS gingen de oorlog in met de verwachting dat hun militaire superioriteit snel tot een overwinning zou leiden. In werkelijkheid liep het uit op een langdurig, uitputtend conflict zonder duidelijk eindpunt. Binnenlandse protesten en internationale kritiek maakten een *“gepland”* einde onmogelijk.

c) De Irakoorlog (2003–heden)

De Amerikaanse invasie van Irak werd gelanceerd om het regime van *Saddam Hoessein* omver te werpen en zijn massavernietigingswapens te verwijderen (die overigens nooit gevonden werden). De militaire overwinning was snel, maar de bezetting leidde tot jaren van sektarisch geweld, opkomst van IS, en aanhoudende instabiliteit, die onlangs weer werd aangewakkerd.

d) De oorlog in Oekraïne (2022–heden)

De Russische inval werd waarschijnlijk gepland als een korte *“speciale operatie”* om de regering in Kiev te vervangen. In werkelijkheid leidde het tot een langdurige oorlog, internationale sancties, en een versterking van de NAVO. Er is tot op heden (augustus 2025) nog geen zicht op een einde van dit conflict.

e) De conflicten in het Midden-Oosten

- **Het Israëlisch-Palestijnse conflict (1948-heden)**

Dit conflict ontstond in zijn moderne vorm in 1948 bij de stichting van de staat *Israel* en de daaropvolgende *Arabisch-Israëlische oorlog*. Wat begon als een relatief conventionele strijd om territorium, groeide uit tot een decennialange cyclus van oorlogen, intifada's, aanslagen en militaire operaties. Pogingen tot vredesonderhandelingen van *Camp David* tot *Oslo* zijn herhaaldelijk gestrand, mede door wederzijds wantrouwen, interne politieke druk en de rol van regionale machtsblokken.

- **De oorlog in Syrië (2011-heden)**

In 2011 begon de Syrische burgeroorlog als onderdeel van de *Arabisch-Lente*, met vreedzame protesten tegen het regime van *Bashar al-Assad*. Binnen enkele maanden escaleerde dit in een gewapend conflict met meerdere fronten, internationale inmenging (VS, Rusland, Iran, Turkije), opkomst van IS en een humanitaire ramp. Het conflict is meer dan tien jaar later nog altijd niet volledig beëindigd.

- **De oorlog in Jemen (2015-heden)**

Wat begon als een interne machtsstrijd tussen *Houthi*-rebellens en de *Jemenitische* regering, groeide vanaf 2015 uit tot een proxy-oorlog¹ tussen *Saoedi-Arabië* en *Iran*. Ondanks herhaaldelijke wapenstilstanden en onderhandelingen, blijft het land in een permanente staat van instabiliteit en humanitaire crisis.

Relevantie van de voorbeelden

De conflicten in de voorbeelden hierboven laten drie kernpunten van Machiavelli's analyse zien:

1. **Het begin is gepland:** politieke of militaire leiders nemen bewust de beslissing om militair in te grijpen of opstand te voeren.
2. **Het verloop is onvoorspelbaar:** buitenlandse inmenging, sektarische scheidslijnen en economische druk veranderen het conflict.
3. **Het einde onttrekt zich aan controle:** zelfs als de oorspronkelijke doelen worden bereikt (bijvoorbeeld het verdrijven van een leider), blijft het geweld vaak doorgaan in nieuwe vormen.

Waarom oorlogen moeilijk te beëindigen zijn

1. **Veranderende doelen**

Aanvankelijke doelen worden bijgesteld door verliezen, nieuwe kansen, of ex- en interne politieke druk.

2. **Emotie en eer**

Na slachtoffers en vernederingen wordt het beëindigen van de oorlog vaak gezien als gezichtsverlies.

3. **Allianties en geopolitiek**

Bondgenoten hebben eigen belangen die het conflict verlengen.

4. **Economische en structurele verstremgeling**

Oorlogseconomie, militaire contracten en propaganda maken een snelle beëindiging complex.

Machiavelli's les voor vandaag

Machiavelli's boodschap is een waarschuwing aan politici en militaire leiders:

*Het beginnen van een oorlog is relatief eenvoudig en in zekere zin bestuurbaar. Maar **het verloop en het einde** hangen af van talloze oncontroleerbare factoren, waardoor je als initiator vaak een gevangene wordt van je eigen besluit.*

Zijn inzicht is tijdloos en geldt niet alleen voor militaire oorlogen, maar ook voor economische, politieke en culturele conflicten: escalatie is makkelijker dan de-escalatie.

Al met al wordt weer duidelijk dat:

Een geschiedenis die niet geleerd wordt, gedoemd is zich te herhalen

¹ Een **oorlog bij volmacht** (proxy war) is een conflict waarbij één partij (meestal een grootmacht) een andere partij, de gevolmachtigde, een oorlog laat voeren, en daarbij als achterman optreedt. De grootmacht levert economische, ideologische, logistieke en/of militaire steun. De gevolmachtigde is meestal een kleiner land. De gevolmachtigde draait echter meestal voor de negatieve consequenties van zo'n oorlog op. De grootmacht, die bang is voor gezichtsverlies, trekt zijn handen principieel van de zaak af.

Datum aangemaakt

2025/08/09